

به نام خدا

مدیریت دانش در سازمان های آموزشی

مولفان :

شادی شفیعی زاده

شکوه شفیعی زاده

زیبا سرابیان

زهرا باغبان

عطیه کوثری

زهرا مختاریه

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۵)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه : شفیعی زاده ، شادی ، ۱۳۷۱
عنوان و نام پدیدآورگان : مدیریت دانش در سازمان های آموزشی / مولفان: شادی شفیعی زاده
شکوه شفیعی زاده ، زیبا سراییان ریا، زهرا باغبان ، عطیه کوثری ، زهرا مختاریه
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۵.
مشخصات ظاهری : ۱۳۰ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۴۱۷-۶
شناسه افزوده : شفیعی زاده ، شکوه ، ۱۳۷۱
شناسه افزوده : سراییان ریا ، زیبا ، ۱۳۷۲
شناسه افزوده : باغبان ، زهرا ، ۱۳۶۸
شناسه افزوده : کوثری ، عطیه ، ۱۳۶۸
شناسه افزوده : مختاریه ، زهرا ، ۱۳۶۳
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : مدیریت دانش - سازمان - آموزشی
رده بندی کنگره : TP ۹۸۳
رده بندی دیویی : ۶۶۸/۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۸۸۹۶۵۶۹۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب : مدیریت دانش در سازمان های آموزشی
مولفان : شادی شفیعی زاده - شکوه شفیعی زاده - زیبا سراییان ریا-زهرا باغبان- عطیه کوثری - زهرا مختاریه
ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: الهام غفاری
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۵
چاپ: زیرجد
قیمت: ۲۲۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۴۱۷-۶
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

فصل اول: مبانی نظری و مفهومی مدیریت دانش ۹

سیر تحول تاریخی مدیریت دانش ۹

مقدمه‌ای بر تاریخ‌نگاری مدیریت دانش ۹

دوران باستان: خاستگاه‌های مدیریت دانش در تمدن‌های نخستین ۱۰

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در بین‌النهرین: ۱۰

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در مصر باستان: ۱۱

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در هند باستان: ۱۳

ایران باستان: نظام‌های پیشرفته‌ی آموزش و مدیریت دانش ۱۳

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در ایران هخامنشی: ۱۴

تمدن اسلامی: عصر طلایی مدیریت دانش ۱۶

ویژگی‌های نهضت ترجمه: ۱۷

ویژگی‌های مشترک مراکز علمی تمدن اسلامی: ۱۹

دوره‌ی رنسانس و انقلاب علمی در اروپا: تولد دانش مدرن ۲۱

ویژگی‌های روش علمی جدید: ۲۲

ویژگی‌های مدیریت علمی تیلور: ۲۳

ویژگی‌های دیوان‌سالاری وبری در زمینه‌ی مدیریت دانش: ۲۴

عصر طلایی مدیریت دانش (دهه‌ی ۱۹۹۰): تولد یک رشته‌ی علمی ۲۶

عصر دیجیتال، شبکه‌های اجتماعی، و هوش مصنوعی (قرن ۲۱) ۲۹

مفهوم «دانش جمعی»: (Collective Intelligence) ۳۰

کاربردهای هوش مصنوعی در مدیریت دانش:	۳۱
چالش‌ها و مسائل جدید در عصر هوش مصنوعی:	۳۱
سیر تحول مدیریت دانش در ایران: از مکتب‌خانه تا دانشگاه نسل سوم	۳۲
ویژگی‌های نظام آموزشی سنتی:	۳۲
ویژگی‌های این دوره:	۳۳
ویژگی‌های این دوره:	۳۵
ویژگی‌های این دوره:	۳۶
نتیجه‌گیری اصلی این بخش:	۳۷
فصل دوم: مدل‌ها و چارچوب‌های نظری مدیریت دانش	۳۹
مقدمه فصل	۳۹
جایگاه مدیریت دانش در عصر تحولات جهانی	۳۹
اهمیت و ضرورت مدیریت دانش در سازمان‌های آموزشی	۴۰
مفهوم‌شناسی دانش و انواع آن	۴۲
سیر تحول تاریخی مدیریت دانش	۴۴
تفاوت دیدگاه‌های معرفت‌شناختی در مدیریت دانش	۴۶
مدیریت دانش در بستر فرهنگ و ساختار سازمانی	۴۷
مدیریت دانش و یادگیری سازمانی: دو مفهوم درهم‌تنیده	۴۸
هدف و ساختار فصل	۴۹
فصل سوم: سازمان‌های آموزشی به عنوان بستر مدیریت دانش	۵۳
مقدمه فصل	۵۳
تبیین جایگاه راهبردی سازمان‌های آموزشی در عصر دانش	۵۳

۵۴	 اهمیت شناخت بستر سازمانی در مدیریت دانش
۵۵	 چشم‌انداز فصل و ساختار آن
۵۶	 ویژگی‌های ساختاری سازمان‌های آموزشی
۵۶	 پیچیدگی و تنوع ساختاری در سازمان‌های آموزشی
۵۷	 سطوح مختلف ساختاری در سازمان‌های آموزشی
۵۸	 ساختارهای رایج در سازمان‌های آموزشی
۵۹	 سیلوهای دانش: تهدیدی برای مدیریت دانش در سازمان‌های آموزشی
۶۰	 ویژگی‌های فرهنگی سازمان‌های آموزشی
۶۰	 فرهنگ سازمانی: بستر نرم‌افزاری مدیریت دانش
۶۲	 فردگرایی آکادمیک و چالش اشتراک دانش
۶۳	 سلسله‌مراتب سنتی و تأثیر آن بر جریان دانش
۶۴	 فرصت‌های فرهنگی در سازمان‌های آموزشی ایران
۶۶	 ماهیت دانش در سازمان‌های آموزشی
۶۶	 تنوع و تکثر دانش در سازمان‌های آموزشی
۶۶	 دانش محتوایی (Content Knowledge)
۶۷	 دانش تربیتی (Pedagogical Knowledge)
۶۸	 دانش ضمنی (Tacit Knowledge)
۷۰	 دانش سازمانی (Organizational Knowledge)
۷۱	 نقش مدیریت دانش در ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری
۷۱	 بهبود کیفیت تدریس از طریق مدیریت دانش

توسعه برنامه‌های درسی پویا و پاسخگو.....	۷۲
تقویت یادگیری فراگیران از طریق مدیریت دانش	۷۳
نوآوری آموزشی و توسعه رویکردهای نوین تدریس	۷۴
چالش‌های ساختاری و فرهنگی سازمان‌های آموزشی	۷۵
چالش‌های ساختاری	۷۵
چالش‌های فرهنگی	۷۶
چالش‌های فناورانه	۷۸
چالش‌های انسانی	۷۹
سازمان آموزشی به عنوان سازمان یادگیرنده	۸۰
مفهوم سازمان یادگیرنده و ارتباط آن با سازمان‌های آموزشی.....	۸۰
پنج عنصر کلیدی سازمان یادگیرنده در بستر آموزشی	۸۱
کاربرد پنج عنصر سنگه در نظام آموزشی ایران	۸۳
مقایسه سازمان‌های آموزشی با سایر سازمان‌ها	۸۴
وجوه افتراق اساسی سازمان‌های آموزشی	۸۴
وجوه اشتراک سازمان‌های آموزشی با سایر سازمان‌ها	۸۶
مطالعات مقدماتی و شواهد تجربی	۸۷
شواهد بین‌المللی از اثربخشی مدیریت دانش در آموزش	۸۷
تجارب ملی در پیاده‌سازی مدیریت دانش در نظام آموزشی ایران	۸۸
نتیجه‌گیری فصل	۸۹
فصل چهارم: فرآیندهای مدیریت دانش در سازمان‌های آموزشی.....	۹۱
مقدمه فصل	۹۱

۹۱	اهمیت فرآیندهای مدیریت دانش در تحقق سازمان دانش محور
۹۲	چرخه مدیریت دانش: رویکردی فرآیندی و پویا
۹۳	ساختار و رویکرد فصل
۹۴	ایجاد و تولید دانش (Knowledge Creation)
۹۴	دانش به عنوان محصول تعاملات انسانی و فرآیندهای سازمانی
۹۵	مدل SECI در سازمانهای آموزشی: کاربردها و مصادیق
۹۶	راهکارهای عملی برای ایجاد دانش در سازمانهای آموزشی
۹۸	نقش رهبری در ایجاد دانش
۱۰۰	ذخیره سازی و سازماندهی دانش (Knowledge Storage & Organization)
۱۰۰	ضرورت و اهمیت ذخیره سازی دانش
۱۰۱	انواع مخازن دانش در سازمانهای آموزشی
۱۰۲	سیستم های طبقه بندی و متاداده در سازمانهای آموزشی
۱۰۳	چالش های ذخیره سازی دانش در سازمانهای آموزشی
۱۰۴	راهکارهای عملی برای ذخیره سازی اثربخش دانش
۱۰۶	اشتراک گذاری و انتقال دانش (Knowledge Sharing & Transfer)
۱۰۶	قلب تپنده مدیریت دانش
۱۰۷	موانع اشتراک گذاری دانش در سازمانهای آموزشی
۱۰۹	راهکارهای عملی برای ترویج اشتراک گذاری دانش
۱۱۱	کاربرد و بهره برداری از دانش (Knowledge Application)
۱۱۱	ارزش آفرینی از طریق کاربرد دانش

- ۱۱۱ حوزه‌های کاربرد دانش در سازمان‌های آموزشی
- ۱۱۲ راهکارهای عملی برای کاربرد مؤثر دانش
- ۱۱۳ ارزیابی و به‌روزرسانی دانش (Knowledge Evaluation & Updating)
- ۱۱۳ ضرورت پویایی و بهبود مستمر در مدیریت دانش
- ۱۱۴ شاخص‌ها و روش‌های ارزیابی دانش
- ۱۱۵ روش‌های ارزیابی دانش:
- ۱۱۶ فرآیند به‌روزرسانی دانش
- ۱۱۷ چرخه یکپارچه مدیریت دانش در سازمان آموزشی
- ۱۱۷ نگاه سیستمی به فرآیندهای مدیریت دانش
- ۱۱۷ هم‌راستایی چرخه مدیریت دانش با اهداف راهبردی سازمان
- ۱۱۹ موانع فرآیندی و راهکارهای آن‌ها
- ۱۱۹ دسته‌بندی موانع فرآیندی
- ۱۲۰ موانع سازمانی-فرآیندی:
- ۱۲۰ راهکارهای عملی برای رفع موانع فرآیندی
- ۱۲۱ مطالعات موردی داخلی و بین‌المللی
- ۱۲۱ مطالعه موردی بین‌المللی: مؤسسه فناوری ماساچوست (MIT)
- ۱۲۲ مطالعه موردی داخلی: دانشگاه صنعتی شریف
- ۱۲۴ نتیجه‌گیری فصل
- ۱۲۵ سخن نهایی
- ۱۲۷ منابع فارسی
- ۱۲۸ منابع انگلیسی

فصل اول

مبانی نظری و مفهومی مدیریت دانش

سیر تحول تاریخی مدیریت دانش

مقدمه‌ای بر تاریخ‌نگاری مدیریت دانش

تاریخ مدیریت دانش، بر خلاف تصور رایج که آن را پدیده‌ای نوظهور و متعلق به دهه‌های پایانی قرن بیستم می‌داند، ریشه‌ای بس کهن، ژرف، و چندلایه در تاروپود تمدن بشری دارد (Wiig, ۱۹۹۷; Koenig, ۲۰۱۸). بشر از همان نخستین گام‌های تمدن‌سازی، با چالش‌ها و ضرورت‌های مدیریت دانش دست‌به‌گریبان بوده است: چگونه تجربیات گران‌بهای نسل‌های پیشین را به نسل‌های آینده منتقل کنیم؟ چگونه دانش پراکنده را گردآوری، سازماندهی، و نظام‌مند کنیم؟ چگونه از تکرار اشتباهات گذشته جلوگیری کرده و بر دستاوردهای پیشینیان بیفزاییم؟ این پرسش‌ها، اگرچه با واژگان امروزی بیان نشده‌اند، اما در طول تاریخ به گونه‌های مختلف مطرح و پاسخ داده شده‌اند.

تاریخ‌نگاری مدیریت دانش، عمدتاً با دو رویکرد انجام شده است:

****رویکرد تکنولوژی‌محور**** که بر تحول ابزارها و فناوری‌های ثبت، ذخیره‌سازی، و انتقال دانش (از لوح‌های گلی تا هوش مصنوعی) تأکید دارد، و رویکرد نهادی-فرهنگی که بر تحول نهادها، ساختارها، و فرهنگ‌های تولید و انتقال دانش (از مکتب‌خانه‌ها تا دانشگاه‌های دیجیتال) تمرکز می‌کند. در این فصل، با رویکردی تلفیقی و تطبیقی، هر دو جنبه را به طور هم‌زمان و در تعامل با یکدیگر مورد بررسی قرار خواهیم داد.

برای درک عمیق‌تر سیر تحول مدیریت دانش، می‌توان آن را به چند دوره‌ی تاریخی متمایز تقسیم کرد که هر یک با ویژگی‌ها، دستاوردها، و چالش‌های خاص خود، گامی در جهت تکامل این حوزه

برداشته‌اند. در ادامه، هر یک از این دوره‌ها را با حداکثر جزئیات، تحلیل‌های تطبیقی، و استناد به شواهد تاریخی و پژوهشی بررسی می‌کنیم.

دوران باستان: خاستگاه‌های مدیریت دانش در تمدن‌های نخستین

(الف) بین‌النهرین: تولد نخستین نظام‌های ثبت و سازماندهی دانش

تمدن بین‌النهرین (میان رودان) که در محدوده‌ی فعلی عراق شکل گرفت، به عنوان یکی از نخستین تمدن‌های بشری، پیشگام در ایجاد نظام‌های ثبت و سازماندهی دانش بود. سومریان با اختراع خط میخی (حدود ۳۵۰۰ سال پیش از میلاد)، گامی انقلابی در مدیریت دانش برداشتند. این خط، امکان ثبت اطلاعات و دانش را به شکلی ماندگار و قابل انتقال فراهم ساخت و از این رو، می‌توان آن را نخستین فناوری مدیریت دانش در تاریخ بشر نامید. (Kramer, ۱۹۶۳; Woods, ۲۰۱۰)

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در بین‌النهرین:

- ثبت بر روی لوح‌های گلی: دانش بر روی لوح‌های گلی مرطوب با قلم نی نوشته می‌شد و سپس در کوره پخته می‌شد تا به شکلی ماندگار و غیرقابل تغییر درآید.

- ایجاد کتابخانه‌های تخصصی: در شهرهای مهم بین‌النهرین (مانند اور، نیپور، و نینوا)، کتابخانه‌های بزرگی ایجاد شد که هزاران لوح گلی را در موضوعات مختلف (ادبیات، ریاضیات، نجوم، پزشکی، حقوق، و دین) نگهداری می‌کردند. کتابخانه‌ی آشوربانیپال در نینوا (قرن هفتم پیش از میلاد) با بیش از ۳۰,۰۰۰ لوح گلی، یکی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های جهان باستان بود. (Woods, ۲۰۱۰)

- نظام‌بندی و طبقه‌بندی دانش: لوح‌های گلی بر اساس موضوع، تاریخ، یا نوع محتوا طبقه‌بندی و سازماندهی می‌شدند. فهرست‌هایی برای تسهیل جست‌وجو و بازیابی اطلاعات تهیه می‌شد.

- آموزش و تربیت کاتبان: نظام آموزشی رسمی در معابد و کاخ‌ها، کاتبان و دانشمندانی را تربیت می‌کرد که توانایی خواندن، نوشتن، و مدیریت لوح‌های گلی را داشتند.

(ب) مصر باستان: دانش مقدس و فرآیندهای نهادینه‌شده

تمدن مصر باستان نیز نظام‌های پیچیده‌ای برای مدیریت دانش (به ویژه دانش دینی، پزشکی، معماری، و مدیریتی) ایجاد کرده بود. دانش در مصر باستان، به ویژه در حوزه‌های دینی و آیینی،

دارای قداست و ارزشی ویژه بود و عمدتاً توسط کاهنان و کاتبان متخصص کنترل و مدیریت می‌شد.^۱ (Shaw, ۲۰۰۰; Hornung, ۱۹۹۹)

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در مصر باستان:

-خط هیروگلیف و متون مقدس: خط هیروگلیف (نوشتار تصویری) به عنوان ابزاری برای ثبت متون دینی، علمی، و اداری به کار می‌رفت. متون مقدس (مانند متون اهرام و متون تابوت‌ها) حاوی دانش دینی و آیینی بودند.

-آموزش و پرورش در مدارس معابد: مدارس وابسته به معابد، کاتبان، کاهنان، و مقامات اداری را تربیت می‌کردند و مهارت‌های خواندن، نوشتن، حساب، و مدیریت را به آنها می‌آموختند.

-دانش معماری و مهندسی: ساخت اهرام، معابد، و بناهای عظیم مصر باستان، نشان‌دهنده وجود دانش پیشرفته‌ای در زمینه‌های معماری، مهندسی، ریاضیات، و نجوم بود که به صورت سینه‌به‌سینه و از طریق کارآموزی منتقل می‌شد.

-متون پزشکی: پاپيروس‌های پزشکی (مانند پاپيروس ادوین اسمیت و پاپيروس ابرس)، حاوی دانش پزشکی پیشرفته‌ای در زمینه‌های جراحی، داروشناسی، و تشخیص بیماری‌ها بودند که به صورت مستند ثبت و نگهداری می‌شدند.

ج) چین باستان: دانش به مثابه‌ی خرد حکیمانه و ابزار حکومت

تمدن چین باستان، با سابقه‌ای چندین هزارساله، یکی از غنی‌ترین و پایدارترین نظام‌های مدیریت دانش را در تاریخ بشر ایجاد کرده بود. (Needham, ۱۹۵۴-۲۰۰۸; Fung, ۱۹۴۸) در فرهنگ چینی، دانش به عنوان «خرد حکیمانه (Wisdom)» و ابزاری برای حکومت‌داری، نظم اجتماعی، و تعالی فردی ارزش‌گذاری می‌شد.

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در چین باستان:

-مکاتب فلسفی و متون کلاسیک: مکاتب فلسفی بزرگ چین (کنفوسیوس، دائوئیسم، و موهیسم) متون کلاسیک ارزشمندی را تولید کردند که به عنوان منابع اصلی دانش و خرد تلقی می‌شدند.

^۱ Shaw

کتابهایی مانند «آناکت‌های کنفوسیوس»، «ائو ته چینگ» (دائو ده جینگ)، و «آثار موزی»، همچنان از متون تأثیرگذار در تاریخ اندیشه‌ی بشری هستند. (Fung^۱, ۱۹۴۸)

-نظام آموزشی امپراتوری: چین باستان دارای نظام آموزشی گسترده و سلسله‌مراتبی بود که در سطوح مختلف (از مدارس محلی تا آکادمی‌های امپراتوری) به آموزش و تربیت نخبگان می‌پرداخت. این نظام، مهارت‌های خواندن، نوشتن، و تسلط بر متون کلاسیک را به عنوان شرط ورود به خدمات دولتی (دیوان‌سالاری) در نظر داشت. (Sivin^۲, ۱۹۹۵)

-اختراعات و فناوری‌های پیشگام: چین باستان مهد اختراعات و فناوری‌های انقلابی مانند کاغذ (قرن دوم میلادی)، چاپ با حروف چوبی (قرن هشتم میلادی)، باروت، قطب‌نما، و بسیاری دیگر بود. این اختراعات، نقشی اساسی در تولید، ذخیره‌سازی، و انتشار دانش ایفا کردند- (Needham, ۱۹۵۴, ۲۰۰۸).

-کتابخانه‌های عظیم و آرشیوهای دولتی: در دوره‌های مختلف تاریخی چین، کتابخانه‌های عظیمی (مانند کتابخانه‌ی امپراتوری) و آرشیوهای دولتی، حجم عظیمی از متون و اسناد را گردآوری و نگهداری می‌کردند.

-تأکید بر یادگیری مادام‌العمر: در سنت کنفوسیوسی، یادگیری یک تکلیف اخلاقی و مادام‌العمر تلقی می‌شد و افراد را به کسب دانش و خرد در تمام طول زندگی تشویق می‌کرد.

(د) هند باستان: دانش عرفانی، فلسفی، و علمی

تمدن هند باستان، با سابقه‌ای کهن و تأثیرگذار، به ویژه در حوزه‌های فلسفه، عرفان، ریاضیات، و پزشکی، نظام‌های پیچیده‌ای برای تولید، ثبت، و انتقال دانش ایجاد کرده بود (Radhakrishnan & Moore, ۱۹۵۷; Basham, ۱۹۵۴).

^۱ Fung

^۲ Sivin

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در هند باستان:

- وداها و متون مقدس: وداها^۱ (کهن‌ترین متون مقدس هندوئیسم، حدود ۱۲۰۰-۱۵۰۰ سال پیش از میلاد)، حاوی دانش دینی، فلسفی، و آیینی بودند که به صورت شفاهی و سپس مکتوب حفظ و منتقل می‌شدند.

- نظام آموزشی گورو-شیشیا (استاد-شاگردی): در نظام آموزشی سنتی هند، دانش از طریق رابطه‌ی مستقیم استاد (گورو) و شاگرد (شیشیا) و در محیطی صمیمی و تعاملی منتقل می‌شد. این نظام، بر انتقال دانش ضمنی و تجربی تأکید ویژه‌ای داشت.

- دانش ریاضیات و نجوم: دانشمندان و ریاضیدانان هندی (مانند آریابهاتا، برهماگوپتا، و باسکارا) سهم بزرگی در پیشرفت ریاضیات (از جمله اختراع عدد صفر) و نجوم داشتند که در قالب متون و رساله‌های علمی ثبت و منتقل می‌شد.

- دانش پزشکی (آیورودا): آیورودا، نظام پزشکی سنتی هند، دانش جامعی در زمینه‌های تشخیص، درمان، داروشناسی، و تغذیه داشت که به صورت متون تخصصی (مانند چاراکا سامهیتا و سوشروتا سامهیتا) ثبت و نگهداری می‌شد.

ایران باستان: نظام‌های پیشرفته‌ی آموزش و مدیریت دانش

تمدن ایران باستان، به عنوان یکی از کهن‌ترین و تأثیرگذارترین تمدن‌های جهان، نظام‌های پیشرفته‌ای برای تولید، ثبت، سازماندهی، و انتقال دانش ایجاد کرده بود (زرین کوب، ۱۳۷۳؛ یارشاطر، ۱۳۸۰-۱۳۶۸؛ اسلامی‌ندوشن، ۱۳۷۹). این نظام‌ها، که ریشه در اندیشه‌ی ایرانی (با محوریت سه مؤلفه‌ی «اندیشه‌ی نیک، گفتار نیک، کردار نیک») داشتند، نقشی اساسی در شکل‌گیری فرهنگ و تمدن ایرانی ایفا کردند.

الف) ایران هخامنشی (۳۳۰-۵۵۰ ق.م):

دوره‌ی هخامنشی، به عنوان نخستین امپراتوری بزرگ جهان، نیازمند نظام‌های کارآمدی برای مدیریت دانش و اطلاعات در سطحی گسترده و فراملی بود. (Kuhrt, ۲۰۰۷; Briant^۲, ۲۰۰۲)

^۱ vadaha

^۲ Briant

شاهنشاهی هخامنشی، با گستره‌ای از هند تا مصر و از آسیای مرکزی تا بالکان، به سیستم‌های ارتباطی، ثبت، و ذخیره‌سازی اطلاعات پیچیده‌ای نیاز داشت.

ویژگی‌های نظام مدیریت دانش در ایران هخامنشی:

-خط میخی پارسی باستان و کتیبه‌های سلطنتی: برای ثبت فرمان‌ها، گزارش‌ها، و رویدادهای مهم، از خط میخی پارسی باستان و زبان‌های دیگر (ایلامی، بابلی، و آرامی) استفاده می‌شد. کتیبه‌های معروفی مانند کتیبه‌ی بیستون، کتیبه‌های تخت جمشید، و کتیبه‌ی گنج‌نامه، نمونه‌هایی از ثبت و ماندگاری دانش در این دوره هستند.

-دفترخانه‌ها و اسناد اداری: در پایتخت‌ها و شهرهای مهم، دفترخانه‌هایی وجود داشت که اسناد اداری، مالی، و سیاسی را ثبت، ذخیره، و مدیریت می‌کردند. الواح گلی تخت جمشید (بیش از ۳۰,۰۰۰ لوح)، که به زبان ایلامی و با خط میخی نوشته شده‌اند، اطلاعات ارزشمندی در مورد نظام اداری، اقتصادی، و توزیع منابع در امپراتوری هخامنشی ارائه می‌دهند.

-راه‌های ارتباطی و انتقال اطلاعات: راه شاهی (که از سارد تا شوش را به هم متصل می‌کرد) و شبکه‌ی گسترده‌ی راه‌های دیگر، امکان انتقال سریع اطلاعات، فرمان‌ها، و دانش را در سراسر امپراتوری فراهم می‌آوردند. (Briant, ۲۰۰۲)

-تنوع فرهنگی و تبادل دانش: هخامنشیان با ایجاد امپراتوری متحد، زمینه‌ی تبادل دانش و فرهنگ بین تمدن‌های مختلف (مصری، بابلی، یونانی، هندی، و ...) را فراهم آوردند و از این طریق، به غنای دانش عمومی افزودند.

(ب) ایران ساسانی (۶۵۱-۲۲۴ م): دانشگاه جندی‌شاپور و اوج مدیریت دانش ایرانی

دوره‌ی ساسانی، نقطه‌ی اوج تمدن ایران باستان و یکی از درخشان‌ترین دوره‌های تاریخ مدیریت دانش در جهان باستان محسوب می‌شود (زرین‌کوب، ۱۳۷۳؛ علی‌زاده، ۱۳۹۰؛ اسلامی‌ندوشن، ۱۳۷۹). در این دوره، نهادهای علمی و آموزشی پیشرفته‌ای ایجاد شد که نقشی اساسی در تولید، گردآوری، و انتقال دانش ایفا کردند.

دانشگاه جندی‌شاپور (گندی‌شاپور): جندی‌شاپور (واقع در نزدیکی دزفول امروزی)، که در قرن سوم میلادی به دستور شاپور اول ساسانی تأسیس شد، به عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز علمی و آموزشی

جهان باستان شناخته می‌شود. (Dols, ۱۹۸۷; Frye, ۱۹۸۴) این دانشگاه، که می‌توان آن را «نخستین دانشگاه بین‌المللی» جهان نامید، دارای ویژگی‌های زیر بود:

۱. دانشکده‌های تخصصی و رشته‌های متنوع: جندی‌شاپور دارای دانشکده‌های تخصصی در زمینه‌های پزشکی، فلسفه، نجوم، ریاضیات، الهیات، حقوق، و موسیقی بود. این تنوع رشته‌ای، نشان‌دهنده‌ی نگاهی جامع و یکپارچه به دانش بود.

۲. بیمارستان آموزشی (نخستین بیمارستان آموزشی جهان): جندی‌شاپور دارای بیمارستانی پیشرفته بود که هم به درمان بیماران می‌پرداخت و هم به عنوان مرکز آموزش عملی پزشکی برای دانشجویان عمل می‌کرد. این بیمارستان، ترکیبی از دانش پزشکی ایران، یونان، هند، و سوریه را به کار می‌گرفت و به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین مراکز پزشکی جهان باستان شناخته می‌شد. (Dols^۱, ۱۹۸۷)

۳. کتابخانه‌ی عظیم (گنجینه‌ی دانش): جندی‌شاپور دارای کتابخانه‌ای بزرگ بود که هزاران جلد کتاب و نسخه‌ی خطی را در موضوعات مختلف گردآوری کرده بود. این کتابخانه، به عنوان یکی از غنی‌ترین مراکز ذخیره‌سازی دانش در جهان باستان، نقشی کلیدی در حفظ و انتقال دانش ایفا می‌کرد.

۴. مرکز ترجمه و تبادل دانش: جندی‌شاپور به عنوان پلی میان تمدن‌های شرق و غرب عمل می‌کرد و دانشمندان از نقاط مختلف جهان (ایران، یونان، هند، سوریه، و مصر) در آن گرد هم می‌آمدند تا دانش خود را به اشتراک بگذارند، کتب را ترجمه کنند، و به بحث و مناظره بپردازند. متون پزشکی یونانی و هندی به فارسی و سریانی ترجمه می‌شد و بالعکس.

۵. روش‌های نوین آموزشی: در جندی‌شاپور، روش‌های آموزشی پیشرفته‌ای مانند تدریس بالینی (در بیمارستان)، کارآموزی عملی، بحث‌های گروهی، و مناظره‌های علمی به کار گرفته می‌شد که نشان‌دهنده‌ی نگاهی مدرن به آموزش و یادگیری بود.

۶. تداوم تأثیرگذاری پس از اسلام: دانشگاه جندی‌شاپور پس از فتح ایران توسط مسلمانان نیز به فعالیت خود ادامه داد و نقشی کلیدی در انتقال دانش یونانی و ایرانی به جهان اسلام ایفا کرد. بسیاری

^۱ Dols